

ХОРЕОГРАФІЯ

УДК 793.33 «19/20»

DOI 10.32461/2226-3209.3.2024.313300

Цитування:

Павлюк Т. С. Формування та розвиток сценічного бального танцю в Україні, з середини 90-х років XX ст. – початку 20-х років XXI ст. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 3. С. 161–165.

Павлюк Тетяна Сергіївна,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри мистецтв
Приватного вищого навчального закладу
«Київський університет культури»
<https://orcid.org/0000-0002-3940-9159>
24caratsofart@gmail.com

Pavliuk T. (2024). Formation and Development of Stage Ballroom Dance in Ukraine from the Mid-90s of the Twentieth Century to the Early 20s of the Twenty-First Century. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 161–165 [in Ukrainian].

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СЦЕНІЧНОГО БАЛЬНОГО ТАНЦЮ В УКРАЇНІ, З СЕРЕДИНИ 90-Х РОКІВ XX СТ. – ПОЧАТКУ 20-Х РОКІВ XXI СТ.

Мета статті – проаналізувати формування, тенденції та особливості розвитку сценічного бального танцю в Україні, з середини 90-х років XX століття – початку 20-х років XXI століття. **Методологія дослідження** базується на принципах об'єктивності, історизму, системності. Для досягнення мети використані методи: систематизації – для усвідомлення поєднання подій сценічної бальної хореографії; синтезу – для аналізування специфіки процесів розвитку сценічної бальної хореографії в Україні; включеного спостереження – для перегляду окремих хореографічних творів, сценічних вистав і попереднього їх осмислення. **Наукова новизна:** вперше здійснено мистецтвознавчий аналіз формування та розвитку сценічної бальної хореографії в Україні, висвітлено специфіку існування бальної хореографії в сценічному просторі через призму діяльності театрів, шоу-балетів та колективів бального танцю, які функціонують з 90-х років XX століття. **Висновки.** Важливо зазначити, що одним із потужних напрямків вітчизняного хореографічного мистецтва є, саме - сценічна бальна хореографія. Україна є лідером серед інших країн світу, щодо популяризації бальних танців через театральну - сценічну практику. В інших країнах світу більш активніше розвивається конкурсно-спортивний напрямок, а зарубіжні шоу-балети являють собою синтезовані форми класичного та сучасного танцю з окремим залученням елементів бального танцю. Натомість українські танцюристи, в тому числі студенти та випускники кафедри хореографічного мистецтва КНУКіМ (спеціалізація – бальна хореографія), створюють велику кількість хореографічних постановок, концертних номерів, шоу-програм, мюзиклів, балетів, на основі лексики бальної хореографії, які, на жаль, залишаються набуток локальної танцювальної спільноти. На нашу думку, саме не сформованість промоції цього виду мистецтва, а також відсутність системної державної підтримки цієї галузі, унеможливають донесення до широкого кола глядачів високого потенціалу бальної хореографії, як видовищного сценічно-драматичного виду мистецтва.

Ключові слова: сценічний бальний танець, бальна хореографія, бальний танець, європейська та латиноамериканська програми бальних танців, конкурсний танець.

Pavliuk Tetiana, Doctor of Arts, Professor, Professor at the Department of Arts, Kyiv University of Culture

Formation and Development of Stage Ballroom Dance in Ukraine from the Mid-90s of the Twentieth Century to the Early 20s of the Twenty-First Century

The purpose of the article is to analyse the formation, tendencies and peculiarities of the development of stage ballroom dance in Ukraine from the mid-90s of the twentieth century to the early 20s of the twenty-first century. **The research methodology** is based on the principles of objectivity, historicism, and systematicity. To achieve the goal, the following methods were used: systematisation – to understand the combination of events in stage ballroom choreography; synthesis – to analyse the specifics of the processes of development of stage ballroom choreography in Ukraine; included observation – to review individual choreographic works, stage performances and their preliminary comprehension. **Scientific novelty.** For the first time, an art historical analysis of the formation and development of stage ballroom choreography in Ukraine was conducted, the specifics of the existence of ballroom choreography in the stage space were highlighted through the prism of the activities of theatres, show ballets and ballroom dance groups that

have been operating since the 90s of the twentieth century. **Conclusions.** It is important to note that one of the most powerful areas of national choreographic art is stage ballroom choreography. Ukraine is a leader among other countries in the world in popularising ballroom dancing through theatrical and stage practice. In other countries of the world, the competition and sports direction are developing more actively, and foreign show ballets are synthesised forms of classical and modern dance with some elements of ballroom dance. Instead, Ukrainian dancers, including students and graduates of the Department of Choreographic Arts of the Kyiv National University of Culture and Arts (specialising in ballroom choreography), create a large number of choreographic productions, concerts, show programmes, musicals, ballets based on the vocabulary of ballroom choreography, which, unfortunately, remain the property of the local dance community. In our opinion, it is the lack of promotion of this art form, as well as the absence of systematic state support for this industry, that makes it impossible to convey to a wide range of viewers the high potential of ballroom choreography as a spectacular stage and dramatic art form.

Keywords: stage ballroom dance, ballroom choreography, ballroom dance, European and Latin American ballroom dance programmes, competitive dance.

Актуальність теми дослідження. Потужним напрямком вітчизняного хореографічного мистецтва є сценічна бальна хореографія. У популяризації бальних танців через театральну–сценічну практику, Україна посідає найперші лідерські позиції серед усіх країн світу.

З середини 90-х років XX століття, сценічна бальна хореографія в Україні активно розвивається, змінюючи форми, підходи, адаптуючись до сучасних соціокультурних процесів. Українські майстри бального танцю постійно створюють високохудожні хореографічні постановки, концертні номери, шоу–програми, мюзикли, балети, і саме ця мистецька діяльність потребує адекватної промоції та системної державної підтримки.

Впродовж тривалого часу багато фахівців (Д.Д. Базела, М.В. Бевз, М.В. Богданова, О.М. Вакуленко, Н.О. Горбатова, О.В. Касьянова, М.Є. Кеба, А.І. Крись, Л.В. Шестопад, Д.І. Шариков та ін.) розглядали вищезазначене питання побіжно, тому актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізування процесів та тенденцій розвитку сценічного бального танцю в Україні, з середини 90-х років XX століття – початку 20-х років XXI століття, що є досить важливим для розвитку хореографічної науки і практики.

Потужний розвиток сценічної бальної хореографії в Україні почався в середині 1990-х років. Завдяки ініціативі зав. кафедри бальної хореографії КНУКіМ Олени Василівни Касьянової була створена освітня стратегія, яка передбачала підготовку фахівців з бальної хореографії з акцентом на її театральну–сценічний аспект. На той час (1994 р.), це була перша і єдина кафедра бальної хореографії в Європі, засновниками якої стали Проф. Олена Василівна Касьянова та Проф. Олег Євгенович Касьянов. До того часу бальні танці були присутні на сцені здебільшого у фоновому режимі, що означало виконання

парами стандартних фігур без застосування спеціальних прийомів сценічної драматургії. Водночас, вітчизняні виконавці бального танцю здебільшого були зосереджені на конкурсному напрямку бальної хореографії (стандартна європейська та латиноамериканська програми, формейшн, секвей).

Підготовка на кафедрі бальної хореографії КНУКіМ хореографів, здатних до постановки повноцінних з драматургічного погляду номерів і спектаклів бально–хореографічними засобами, відбувалася через інтеграцію вузькоспеціалізованих навчальних програм з широким спектром загально–хореографічних та мистецтвознавчих дисциплін. У результаті вже перші випускники кафедри почали плідну роботу не тільки в сфері танцювального спорту, а й в мистецько–сценічній сфері. Прикладом є творчий колектив «Міленіум» під керівництвом Т. Павлюк, діяльність якого втілила концептуальну позицію кафедри бальної хореографії КНУКіМ, її очільниці О. Касьянової та підготовленого нею молодого покоління педагогів, перший випуск яких відбувся у 1999 р. Балет «Міленіум», зосереджуючись на хореопластичній мові бальної хореографії, брав участь в урядових заходах, благодійних балах, дипломатичних прийомах, телевізійних програмах тощо [8, 444].

Варто також зауважити, через скорочення ряду фахових дисциплін та годин відведених на існуючі дисципліни, в рамках оптимізації навчальних планів, кафедра хореографічного мистецтва КНУКіМ (спеціалізація бальна хореографія) ризикує втратити унікальні напрацювання та порушити безпрецедентну методику підготовки висококваліфікованих фахівців, створену в період керівництва кафедрою Касьянової Олени Василівни (1994 - 2010 рр.)! Також, слід зазначити, що така негативна тенденція, відбувається не тільки у вищезазначеному університеті, а й у інших

вузах нашої країни, що може негативно вплинути на рівень освіти.

Випускників і студентів кафедри бальної хореографії КНУКіМ активно запрошують в якості учасників та балетмейстерів телевізійних танцювальних шоу («Танці з зірками», «Танцюють всі», «Танцюю для тебе») та інших телевізійних проєктів («Танцювальне Євробачення» [1], «Євробачення», «Україна має талант», «Людина року» тощо).

У 2007 році, вперше в історії міжнародного конкурсу "Євробачення", з'явилася нове шоу - «Танцювальне Євробачення» (засновник канал BBC). Шоу відбувалося у Лондоні та транслювалося на 24 міжнародних каналах. Україну представляла пара - Ілля Сидоренко та Юлія Окропирідзе, які на той час були студентами кафедри бальної хореографії КНУКіМ. Готувала до виступу пару Федорчук В.В. — українська тренерка та суддя зі спортивних танців. Валентина Володимирівна є Заслуженим тренером України зі спортивного танцю, суддя вищої категорії Всесвітньої Ради Танцю, голова колегії АСТУ, а також, колишня викладачка латиноамериканського бального танцю на кафедрі бальної хореографії КНУКіМ. Ілля і Юлія боролися за перше місце, але посіли почесне друге місце, отримавши 121 бал. Під час голосування українська пара декілька раз випереджала фінів, які в кінці кінців вибороли перше місце (Катя Куккула та Юсі Ваананен - набрали 132 бали). Бронзу отримали представники з Ірландії [1].

Яскравим втіленням здобутків наукової та творчої школи О. Касьянкової став Київський театр бального танцю. Цей колектив був заснований у 1978 р. як ансамбль бального танцю «Каскад» при студентському клубі Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. У 1999 р. його керівником став Олег Касьянов [6].

За час своєї активної творчої діяльності колектив отримав міжнародне визнання і неодноразово ставав володарем гран-прі, лауреатом всеукраїнських та міжнародних конкурсів-фестивалів майстрів мистецтв, а саме: лауреатом всеукраїнської молодіжної премії ім. М. Островського (1988 р.); лауреатом першої премії I всеукраїнського конкурсу артистів естради (2001 р.); володарем гран-прі II Всеукраїнського конкурсу артистів естради (2005 р.); володарем гран-прі XX Міжнародного конкурсу майстрів мистецтв «Квітнева весна – 2002» (з 64 країн світу в

номінації «хореографія»). Театр отримав гран-прі разом з державним ансамблем ім. Ігоря Мойсеева), у 2006 р. став володарем гран-прі XXIV міжнародного конкурсу майстрів мистецтв «Квітнева весна – 2006» (з 47 країн світу в номінації «Хореографія»). Театр виїжджав і за кордони України, ставши лауреатом міжнародних конкурсів-фестивалів майстрів мистецтв в Китаї (2003 р.), Італії (2004–2005 рр.), Іспанії та Португалії (2005–2006 р.), ОАЕ (2005 р.), Угорщині та Австрії (2006 р.) і ін [2].

Колектив з успіхом демонстрував своє мистецтво на національних і регіональних телеканалах, отримавши позитивні відгуки фахівців і телеглядачів про ексклюзивні авторські телепрограми: «Бал зірок» (1996 р.), «Запрошення до танцю» (1998 р.), «В ритмі вальсу» (1997 р.), «Класик–Прем'єр» (1999 р.), «Пристрасть танцю» (2000 р.), «З Міленіум в міленіум» (2001 р.), «Віденські бали» (Колонна зала КМДА 2003–2004 рр.), Національна опера України 2005–2006 рр.), телеверсія виступів українських пар, підготовлених колективом на Віденському балі з Національної Віденської Опери (Австрія, 2007 р.) [3].

Протягом періоду діяльності театру відомі режисери України (Б. Шарварко, В. Вовкун, А. Солов'яненко, О. Марцинін, О. Мухарський і ін.) запрошували колектив для участі в урядових заходах, присвячених пам'ятним датам і державним святкам, в Національному палаці мистецтв «Україна», Національній опері, Національній філармонії, Палаці спорту ін. Неодноразово танцівників театру залучали для постановки хореографічних номерів в концертах провідних українських співаків Є. Мірошниченко, М. Стеф'юк, В. Гришка, В. Степового, С. Чахоян, С. Ротару, В. Зінкевича, Н. Шестакової, колективів «Солов'ї України», «Гетьман» та багатьох інших [7].

Театр пропонував глядачам театралізовані шоу-програми з ексклюзивними постановками й костюмами, зокрема: «Танець – історія і сучасність», де мовою танцю було відображено розвиток європейської культури від давніх часів до сучасності; «Танцювальний вернісаж», де було представлено кращі зразки української та зарубіжної танцювальної сучасної культури [7].

26 лютого 2008 р. на 30-річному ювілеї колективу в Київському будинку вчителя солісти ансамблю «Каскад» показали киянам найкращі номери бального танцю зі своєї програми. Мобільність і вміння створювати

чудове шоу на будь-якому сценічному майданчику зробили Київський театр бального танцю цікавим партнером для багатьох театральних агентств. На жаль, через фінансові труднощі і тиск з боку керівництва Будинку вчителя Київський театр бального танцю змушений був припинити свою роботу [7].

Ініціативу столичних фахівців бальної хореографії було підхоплено в регіонах. Видатною з цього погляду є діяльність Вадима Єлізарова, який вже наприкінці 1990-х – початку 2000-х рр. почав пошуки в галузі сценічної бальної хореографії. Виступи в 1999 р. ансамблю «Вікторія» з шоу «Фантастика» в Німеччині надихнули його керівника В. Єлізарова створити театр танцю, чий б вистави базувалися на лексикі бального танцю. У 2000 р. почав працювати Севастопольський театр танцю (нині ім. В. Єлізарова). В репертуарній афіші цього колективу в різні роки були спектаклі: «Історія кохання», «Весняна подорож», «Аргентинське танго», «Кармен», «Вальс про вальсі», «Exhibition», «Notre-Dame de Paris», «Пігмаліон», «Фуете» тощо [5].

Пластичну мову бально-хореографічного мистецтва почасти застосовувала видатний український хореограф Аніко Рехвіашвілі, яка в 1995 р. заснувала професійний театр сучасної хореографії «Сузір'я Аніко», пізніше перейменований в «Аніко-балет». А. Рехвіашвілі разом зі своїм творчим колективом створила авторський хореографічний еклектичний стиль. В композиціях «Дві троянди», «Крик», «Очікування», «Болеро», «Рондо», «Новий день», балетах «Пори року», «Карміна Бурана», «Нескінченна сповідь», «Італійський альбом» гармонійно поєднувалися різні стилістичні елементи, цікава сюжетика, вивірена драматургія та професійне виконання. На думку Д. Шарикова, А. Рехвіашвілі використовувала «майже всю палітру формально-технічних, символічних, зображально-виражальних, жанрово-стилістичних аспектів та чинників впливу на глядача... власні новації у костюмах, танцювальному тексті, прочитанні музичного матеріалу... з використанням стилізації народно-сценічного танцю та модерн-танцю, техніки контемпорарі-данс, імпровізації...» [9, 167–168].

Аналізуючи виступи сучасних вітчизняних колективів, які працюють на основі лексики сценічного бального танцю в нічних клубах, А.І. Крись зазначає: «що основний акцент зроблено з урахуванням програми вар'єте. Розважальна програма,

яскраво вираженого видовищного характеру, в якій органічно сполучено танці-дефіле зі складною сценографією, сценічними костюмами, що трансформуються під час дійства і танцями в яких переважає розважальна лексика. У номерах застосовано декорацію, відеопроєкцію, світлові, лазерні, театралізовані, піротехнічні спецефекти, новітні технології, що значно підвищує видовищність виступів. Драматургія хореографічних творів для вар'єте підпорядкована зовнішнім факторам, пов'язаним із художнім оформленням танцю. На перший план виносяться різноманітна та швидка зміна малюнків з трансформацією сценографії, що призводить до несподіваних театральних ефектів. Новаційним наразі є використання багаторівневих танцювальних майданчиків, на яких танцюристи виконують складні віртуозні прийоми або утворюють оригінальні несподівані малюнки із застосуванням світлової кольорової партитури, а також поєднання хореографії з оригінальним жанром, використання машинерії, лазерного освітлення та ін...» [4, 150 - 151].

На сучасному етапі, серед великої кількості колективів, які презентують себе у напрямку сценічної бальної хореографії, достатньої популярності набув Театр танцю Віталія Загоруйко (Theater by Vitaliy Zagoruiko). У репертуарі театру існують, як повноцінні вистави - «П'ять мюзиклів про кохання», «Шоуріл», так і хореографічні номери побудовані на лексикі європейського, латиноамериканського танцю з використанням елементів сучасної хореографії. У 2018 році колектив був задіяний у відомому телевізійному шоу - «Танці з зірками». Колективом було знято велику кількість відеокліпів – коротких хореографічних номерів з наявністю певних режисерських підходів та наскрізної драматургії. Колектив складається, у більшості, зі студентів та випускників кафедри хореографічного мистецтва КНУКіМ (спеціалізація – бальна хореографія), чемпіонів України та Європи з танцювального спорту, а також - фіналістів та учасників відомих танцювальних теле-проектів.

Висновки. Важливо зазначити, що одним із потужних напрямків вітчизняного хореографічного мистецтва є, саме - сценічна бальна хореографія. Україна є лідером серед інших країн світу, щодо популяризації бальних танців через театральну - сценічну практику. В інших країнах світу більш активніше розвивається конкурсно-спортивний напрямок, а зарубіжні шоу-балети являють

собою синтезовані форми класичного та сучасного танцю з окремим залученням елементів бального танцю. Натомість українські танцюристи, в тому числі студенти та випускники кафедри хореографічного мистецтва КНУКіМ (спеціалізація – бальна хореографія), створюють велику кількість хореографічних постановок, концертних номерів, шоу–програм, мюзиклів, балетів, на основі лексики бальної хореографії, які, на жаль, залишаються набутком локальної танцювальної спільноти. На нашу думку, саме не сформованість промоції цього виду мистецтва, а також відсутність системної державної підтримки цієї галузі, унеможливають донесення до широкого кола глядачів високого потенціалу бальної хореографії, як видовищного сценічно–драматичного виду мистецтва.

Література

1. Вікіпедія. Україна на танцювальному Євробаченні URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83_%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%96 (дата звернення: 01.07.2024).
2. Енциклопедія сучасної України. Касьянов Олег Євгенович. офіційний сайт. URL: <https://esu.com.ua/article-10315> (дата звернення: 01.07.2024).
3. Енциклопедія сучасної України. Касьянова Олена Василівна. офіційний сайт. URL: <https://esu.com.ua/article-10320> (дата звернення: 01.07.2024).
4. Крись А.І. Сценічна бальна хореографія як явище сучасних видовищних мистецтв.: дис. ... канд. мистецтвознавства.: 26.00.01 теорія та історія культури / КНУКіМ. К., 2023. 230 с.
5. Куценко О.П. Великому вчителю Вадиму Єлізарову присвячується. Нариси історії бального танцю. URL: http://danceinfo.com.ua/info/2017/06/01/velikomu_uchitelju_v_724.html (дата звернення: 05.05.2024).
6. Куценко О.П. Олег Касьянов та Олена Касьянова. Легенди бального танцю. Нариси історії бального танцю. URL: https://aleksandr-p.io.ua/s2638557/aleksandr_kucenko_oleg_kasyanov_i_elena_kasyanova_legendy_balnogo_tanca (дата звернення: 05.05.2024).
7. Куценко А.П. Київський театр бального танцю. Нариси історії бального танцю. URL: https://aleksandr-p.io.ua/s20798/aleksandr_kucenko_kievskiy_teatr_balnogo_tanca (дата звернення: 05.05.2024).
8. Павлюк Т. С. Бальна хореографія XX – початку XXI ст.: генезис, соціокультурний контекст, тенденції розвитку: дис... доктора мистецтвознавства: спец. 26.00.01 – теорія та історія культури / НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ, 2021. 560 с.
9. Шариков Д.І. Авторський неокласичний театр сучасної хореографії «Сузір'я Аніко»: стилістика, формально–технічні засоби репрезентації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 13. С. 161–168.

References

1. Ukraine at the Eurovision Song Contest. (n.d.). Wikipedia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83_%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%96 [in Ukrainian].
2. Encyclopaedia of Modern Ukraine. (n.d.). Kasyanov Oleh Yevhenovych: official website. URL: <https://esu.com.ua/article-10315> [in Ukrainian].
3. Encyclopaedia of Modern Ukraine. (n.d.). Kasyanova Olena Vasylivna: official website. URL: <https://esu.com.ua/article-10320> [in Ukrainian].
4. Krys, A. I. (2023). Stage Ballroom Choreography as a Phenomenon of Modern Performing Arts. *Candidate of Science's Thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Kutsenko, O. P. (n.d.). To the Great Teacher Vadym Yelizarov. Essays on the History of Ballroom Dance. URL: http://danceinfo.com.ua/info/2017/06/01/velikomu_uchitelju_v_724.html [in Ukrainian].
6. Kutsenko, O. P. (n.d.). Oleh Kasyanov and Olena Kasyanova, Legends of Ballroom Dance. Essays on the History of Ballroom Dance. URL: https://aleksandr-p.io.ua/s2638557/aleksandr_kucenko_oleg_kasyanov_i_elena_kasyanova_legendy_balnogo_tanca [in Ukrainian].
7. Kutsenko, A.P. (n.d.). Kyiv Ballroom Dance Theatre. Essays on the History of Ballroom Dance. URL: https://aleksandr-p.io.ua/s20798/aleksandr_kucenko_kievskiy_teatr_balnogo_tanca [in Ukrainian].
8. Pavliuk, T. S. (2021) Ballroom Choreography of the XX – Early XXI Centuries: Genesis, Socio-Cultural Context, Development Trends. *Doctoral Thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
9. Sharykov, D. I. (2015) Author's Neoclassical Theatre of Modern Choreography "Constellation Aniko": Stylistics, Formal and Technical means of Representation. *Topical Issues of Humanities*, 13, 161–168 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 05.07.2024
Отримано після доопрацювання 08.08.2024
Прийнято до друку 15.08.2024*